

TZV. NETRADIČNÍ METODY VE VÝUCE ČESKÉHO JAZYKA OČIMA TVŮRCŮ “NON-TRADITIONAL” METHODS IN TEACHING CZECH LANGUAGE THROUGH THE EYES OF THE AUTHORS

Monika Šindelková

Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta, Univerzita Palackého, Olomouc

Abstrakt

Príspevek predstavuje výsledky probíhajícího výzkumu zaměřeného na tzv. netradiční metody ve výuce českého jazyka, a to z pohledu samotných tvůrců.

Cílem je zjistit, proč autoři tvoří tzv. netradiční metody a zároveň jaký je přístup a předpoklady tvůrců k tvorbě těchto metod. Do výzkumu bylo zapojeno celkem 6 respondentů/tvůrců. Byl zvolen smíšený typ výzkumu kombinující kvantitativní a kvalitativní přístupy. Pro sběr dat jsme použili dotazník, který sloužil jako východisko pro polostrukturovaný rozhovor. Získaná data byla zpracována technikou otevřeného kódování.

Výsledky přispějí zejména k porozumění procesu tvorby těchto materiálů a zároveň budou reflektovány při další části výzkumu, tj. při ověřování funkčnosti a efektivity vybraných tzv. netradičních metod ve výuce českého jazyka.

Klíčová slova: *didaktika českého jazyka; výukové metody; tzv. netradiční metody*

Abstract

The paper presents the results of an ongoing research focused on so called non-traditional methods in teaching Czech language – from the perspective of its authors.

The aim is to find out why authors create so-called non-traditional methods and also what the approach and assumptions of the creators are in the creation of these methods. A total of 6 respondents/creators were involved in the research. The research was conducted using a mixed design, combining quantitative and qualitative approaches. A questionnaire was used to collect data and served as a starting point for a semi-structured interview. The data were processed using open coding technique. The results will contribute especially to the understanding of the process of creating these materials and will also be reflected in the

research of the functionality and effectiveness of selected so called non-traditional methods in teaching Czech language.

Keywords: *Czech language didactics; teaching methods; so called non-traditional methods*

1 ÚVOD

V současné době se v učitelském diskursu můžeme setkat s postupy, které bývají označovány jako tzv. *netradiční metody*. Toto označení používají učitelé hledající inspiraci na sociálních sítích a zejména samotní tvůrci. Jde o různé kartičky, osmisměrky, pohybové aktivity, „vtipná“ cvičení apod.

Cílem příspěvku je zjistit, proč autoři tvoří tzv. netradiční metody a zároveň jaký je přístup a předpoklady tvůrců k tvorbě těchto metod.

Příspěvek představuje část širšího výzkumu cíleného na ověření funkčnosti a efektivity vybraných tzv. netradičních metod ve výuce českého jazyka.

2 TEORIE

Výuková metoda spolu s obsahy a cíli určuje kvalitu výuky (Janík et al., 2013). Jedná se o důležitý, nikoliv však rozhodující prvek edukačního systému (Maňák & Švec, 2003; Richards & Rodgers, 2014, ad.). Tato didaktická kategorie se neustále rozvíjí a modifikuje; klasifikace není jednotná a jednoznačná (Průcha, 2009).

Označení tzv. *netradiční metoda* není přesné, de facto jde spíše o učební úlohy, vyučovací aktivity nebo přístupy (např. heuristický). Lze ji definovat jako „strategii, činnost nebo postup při výuce“ (Wallace, 2009). Charakteristická je domnělá hravost, kooperace a variabilita (Maňák et al., 1997). Použití může vést k efektivnější výuce – žáci mohou být vnitřně motivováni a atmosféra může být uvolněná. Důraz je ale kladen primárně na obecné parametry komunikace a interakce ve výuce, pozornost k oblasti cílů a obsahu výuky chybí. Mnohdy se pouze ozvláštňuje způsob didaktické transformace obsahu, a proto používáme označení tzv. *netradiční metody*.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Pro výzkum byly formulovány dvě výzkumné otázky:

- 1) Proč autoři tvoří tzv. netradiční metody?**
- 2) Jaký je přístup a předpoklady tvůrců k tvorbě těchto metod?**

Zvolili jsme smíšený typ výzkumu, využíváme kvantitativní a kvalitativní přístupy. Výzkumu se zúčastnilo celkem 6 respondentů, tj. tvůrců. Výběr byl určen metodou záměrného výběru. Jedná se o autory, jejichž materiály byly vybrány na základě předem stanovených kritérií v předchozí části výzkumu.

Sběr dat probíhal individuálně pomocí on-line dotazníku sestaveného z otevřených otázek a škál Likertova typu (Chráska, 2016), následně probíhalo dotazování formou on-line polostrukturovaného rozhovoru (Švaříček & Šedová, 2007). Respondenti byli informováni o účelu výzkumu a svou účast odsouhlasili; rozhovory byly nahrávány. Všechna data jsou zpracována technikou otevřeného kódování a vzájemně porovnávána pro zkoumání souvislostí a vztahů.

4 VÝSLEDKY/OČEKÁVÁNÉ VÝSLEDKY

Hlavní motivací tvůrců je snaha o inovaci, přizpůsobení materiálů potřebám žáků a zvýšení angažovanosti žáků. Tvůrci uvádějí, že učebnice příliš nevyhovují jejich praxi. Preferují kreativitu a originalitu; někteří využívají umělou inteligenci k tvorbě obrázků a textů. Dalším důvodem je přívýdělek.

Tvorba obvykle začíná tématem, které vychází z tematického plánu či konkrétní poptávky. Následuje návrh úkolů a grafické zpracování. Grafická úprava trvá nejdéle, což koresponduje s tvrzením, že hlavním cílem je tvorba materiálů, které budou pro žáky atraktivní. Deklarují, že materiály tvoří s ohledem na věk, jazykovou úroveň a specifické potřeby žáků. Nejčastěji se zaměřují na pravopis a gramatiku, méně často na rozvoj čtení a psaní; učitelé údajně nejeví zájem o materiály sloužící k rozvoji mluvení a naslouchání.

Většina autorů materiály testuje ve výuce, což jim umožňuje získat zpětnou vazbu od žáků. Všichni respondenti mají vysokoškolské pedagogické vzdělání, avšak dva z nich nejsou kvalifikovaní učitelé českého jazyka.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Téma učitelského sdílení, stejně jako potřeba činit výuku češtiny atraktivní je velmi aktuální. Jedním ze společných jmenovatelů uvažování o atraktivitě výuky je posílení zábavnosti. Do výuky se tak aplikují různé tzv. netradiční metody.

Při využívání těchto materiálů však vyvstává otázka jejich kvality, funkčnosti a efektivity. Podle Hájkové (2009) je spontaneita a kreativita přínosná, avšak materiály by měly projít kontrolou a posouzením jejich didaktické a věcné správnosti.

Kritériem výběru metody nemůže být pouze atraktivita či “netradičnost”. Především jsou to cíle, obsah, úroveň psychického a fyzického rozvoje žáků. Z toho vyplývá, že inovace výuky češtiny nemohou spočívat jen v proměně metod. Jádrem řady problémů totiž tkví v tradičním, leckdy po dekády nezměněném obsahu (Čechová & Styblík, 1998; Štěpáník, 2019, 2020). Je třeba uvažovat o integritě cílů, obsahů a metody.

PODĚKOVÁNÍ

Část výzkumu byla realizována za podpory projektu IGA_PdF_2024_02 Univerzity Palackého v Olomouci. Autorka děkuje za podporu.

6 LITERATURA

- Čechová, M., & Styblík, V. (1998). *Čeština a její vyučování*. SPN.
- Chráška, M. (2016). *Metody pedagogického výzkumu*. Grada.
- Hájková, E. (2009). Učebnice a didaktické pomůcky. *Didaktické studie*, 1(1), 11–17.
- Janík, T., Slavík, J., Mužík, V., Trna, J., Janko, T., Lokajíčková, V., Lukavský, J., Minaříková E., Sliacky, J., Šalamounová, Z., Šebestová, S., Vondrová, N., & Zlatníček, P. (2013). *Kvalita (ve) vzdělávání: obsahově zaměřený přístup ke zkoumání a zlepšování výuky*. Masarykova univerzita.
- Maňák, J., & Švec, V. (2003). *Výukové metody*. Paido.
- Maňák, J., Švec, V., Filová, H., Horká, H., Jůva, V., Stojan, M., Svobodová, J., Šimoník, O., Šťáva, J. (1997). *Alternativní metody a postupy*. Masarykova univerzita.
- Průcha, J. (Ed.). (2009). *Pedagogická encyklopedie*. Portál.

- Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2014). *Approaches and Methods in Language Teaching*. Cambridge University Press.
- Štěpáník, S. (2019). O nutnosti obsahově zaměřeného přístupu v didaktice češtiny. *Didaktické studie*, 11(1), 12–25.
- Štěpáník, S. (2020). *Výuka češtiny mezi tradicí a inovací*. Academia.
- Švaříček, R., Šedová, K., Janík, T., Kaščák, O., Miková, M., Nedbálková, K., Novotný, P., Sedláček, M., & Zounek, J. (2007). *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Portál.
- Wallace, S. (Ed.). (2009). *A Dictionary of Education*. Oxford University Press.